

۱۳۲۵
۱۳۲۵
۱۳۲۵

کفایه و بایه

تالیف

میرزا سیدرضا خان صدیق‌الحکما دارای دیپلوم
مدرسه دولتی و نشان طلای شیر خورشید

وزارت جلیله علوم

و وکیل مجلس حفظ‌الصحة مرکزی دولت علیه ایران

در شهر تبریز ۲۲۴۸۷۷

حق طبع محفوظ

تبریز
مطبعه امید

۲۲۸ شهر رجب

برای لزوم فوری و محض خدمت بعلمت
و معاونت به همکاران محترم خود برسم یادکار
این کفایت و باتیه را با عبارات ساده تالیف نموده
و به طبع رسانید تا سبب ذکر خیر و طلب
مغفرت برای والدین و خود مجرم گردد

کوله را *Cholera* و با

در این رساله مقصود کولرای آسیبائی
یعنی (وبای) ایدمی کی است که (وبای) عمومی باشد
و از شرح تاریخی و طریق اثر فیز بولوژیکی
میکروب و اختلاف کیفیات حصول ایدمی های
آن صرف نظر نموده و عمده مقصود بیان
علامت و تشخیص و کاتیه معالجات آن میباشد
توصیف — (وبای) مرضی است که از
ورود و اثر میکروب مخصوصی موسوم به باسیل
پرکل عارض میشود و عمده ورود این میکروب
بواسطه مباح و مشروبات و ماکولات بوده و
طریق مخصوصه ورود آن از طریق معده و معاً

لا امید دارم که دارد که هیچ

لا از افراد سهمن شده ^{متبا} از ^{مراج}

به این رساله غیر قابل رجوع نخواهند

زیرا ^{است} در از عدالت خداوند ^{مستقال}

که با وجود بیماری و اگر جهالت
و اشتغال نهیب و مشک و اعراض

شخص که در اینگونه ما ایراد بیان گفته

به بیماری و اگر دیگران ^{مشغول}

و طالعون مبتدیان

دکه ^{مستقال}

۲۳/۲/۲

مستقیم و محل نشو و نمای از معده و امعاء است که در معده و امعاء تکون فوق العاده نموده و از آنها تولید ماده سمی میشود موسوم به توکسین *toxine* که بواسطه دوارش خون به تمام بدن منجذب گشته و در تمام انسجه و اغلب اعضا اثر مخصوص مینماید که علاوه بر آثار و تغییرات موضعی بعضی علائم عمومی و مختلفه بدیدار مینماید که بحسب مسمومی و متاری برخی از اعضا مختلف بوده و مرض را بصورت مختلفه و اقسام متعدده می اندازد

پس از روی معرفت سبب اصلی وطریق تکون آن که بطور مجمل ذکر شد معلوم می شود که معالجه و حفظ از بروز آن به چه سهولت بوده و به چند نوع خواهد بود

علائم — مدفوع به براز کثیر ایض اللون رقیق که دارای بعضی خثرات سفید خوردی شیشه به برنج خیسیده موسوم به سرکو- مواند است *Cercoomonades* ظاهر شده و همراهی باقی و تشنج اطراف و گرفتگی صوت و قطع شدن ترشح ادرار نماید دلیل قطعی

بر مرض (وبا) است
در (وبای) ازرق یا (وبای) جلیدی که به فرانسه کوله را آلژید *Algide* میگویند مدفوع به براز و قی رقیق و کثیر و سفیدرنگ بوده و همراهی با هزال سریع و فقدان الاستیکی جلد و عرقهای لزج و بارد و بحة الصوت و انقطاع بول و کبودی اطراف و لبها و گونه و پرودت شدید جلدی مینماید

گاهی در بعضی اشخاص (وبا) بدون مقدمه دفعاً بواسطه قی های شدید و متواتر و سیانوز *Cyanose* و پرودت و تشنج اطراف و بحة الصوت و انقطاع بول ظاهر شده و سریعاً سبب موت گشته و بدینجهت موسوم به (وبای) صاعقه میگردد

بسا میشود که چند روز قبل از ظهور (وبای) جلیدی اسهال تزله یعنی زلالی بوده ز پس یکمرتبه خود را آشکار نماید
در (وبای) آلژید گاهی تنزل حرارت بدنی به درجه مییاشد که حرارت جلد به نوزده سانتی قراد و درابط به بیست نه صد قسمتی

فوق صفر رسیده و دلالت بر حصول موت می نماید

درومای ازرق باوجود اینکه جلد و اطراف و نفس در منتهی درجه برودت می باشند باز مرضی شکایت از حرارت فوق التحمل باطنی کرده و با کمال اضطراب مایل به تبرید می باشند .

بواسطه بطالت و انقطاع دوارش دم وریدی است که عمل تصفیه دم در ریه لغو و ابدال بوده و عمل اکسید آسیون نسوج هم مختل گشته و گاهی به درجه میرسد که اگر هوای مستخرجه از ریه مبتلائين به (وبای) جلدی را تجزیه نمایند بهیچ وجه از اوکسیژن آن صرف تصفیه دم نگشته و به این جهت است که این گونه اشخاص بواسطه احتیاق یعنی انسام آسید کاربونیک تلف میگردند .

خلاصه علائم — علائم مقدمه — در ایام ایندمی (وبا) در محل معده و قلب يك قسم احساس تقلت و سنگینی بوده و در شکم قراقرز زیادی میباشد و در اغلب اشخاص يك نوع اسهال سرزی یعنی مائی و وافی پدیدار می شود بدون تب .
علائم وبای محققه — شدت اسهال و قی

مدفوع به براز مثل آب برنج و دارای بعضی ذرات برنجی شکل و تشنج موجه در سابقین و فقدان بول و احساس برودت شدید و بطؤ و صغر نبض و عطش مفرط و فرو رفتگی چشمها و شقیقهها و صورت و گرفتگی صوت و هبوط یعنی ضعف شدید قوی .

علائم استرجاع احوال که بفرانسه را آکسیون *Réaction* می گویند — حرارت جلد بدنی بحال خود افتاده و ادرار بحالت طبیعی برگشته و تب در بدن و میل دم یعنی حالت کراتز سیون در بعضی از احشا بهم میرسد .

علائم نقاهت و تسایح — فقر الدم یعنی انسی و سوء هضمهای مختلف و انقلابات معدی و معوی و ضعف اعصاب و فلج انسام میکروبی تشخیص — کیفیت خود مدفوع به براز ماون خوبی برای تشخیص خواهد بود که رقیق و سفید رنگ و دارای ذرات خوردی شیشه به برنج می باشد (در بعضی انسامات از قبیل سم الفار و قارچهای سمی و دار اشنگه و تریشین *trichine* این نوع اسهال دیده میشود) علاوه بر آن هبوط فوری قوی و حصول هزال سریع و فرو رفتگی چشمها و صدغین و بودن هاله

تیره درادراف چشمها و گرفتگی صوت یقین در تشخیص حاصل خواهند نمود .

دروقتیکه نوبه غشی درجائی باشد بسا میشود که در بزرگان بخصوص در اطفال در اوقات مینته از روز اسهالهای رقیق و کثیر و شدید بدیدار کشته و همراهی باضعف قوی مینمایند ولی دخل بحالت (وبا) نداشته و به استعمال مقدار کافی املاح کنین بزودی رفع و سد خواهد شد .

علاج — معالجه (وبا) بردو نوع است یکی تدابیر تقدم بر عروض که بفرانسه پروفیلانگری *Prophylaxie* میگویند و دیگری نداوی و معالجات پس از بروز که این آخری بحسب هنگامات مرض منقسم بچند قسم خواهد بود

پروفیلانگری یا علاج قبل از بروز — تمام تدابیر و قایه مرضی حفظ الصحی بوده و راجع بمنع و سد راه ورود میکروپها و تقویت طبیعت بطرد و دفع آنها خواهد بود که انهم بچندین طریق می باشد

آب — اولین راه ورود میکروپ (وبا) از میاه است لهذا در ایام (وبا) و بلکه از روی احتیاط چند روز قبل از ظهور و شیاع مرض بکلی از شرب

آبهای را کد مثل آب انبار و آب چاهها و میاه جاریه حذر نمایند مگر اینکه آنها را در متهی درجه بشدت هر چه تمامتر جوشانیده و در ظرفیکه با آب جوش تمیز شسته باشند ریخته و برای ادخال هوای لازمی قدری در ظروف دهن و از تکان داده بعد در شان را محکم بگیرند

بهترین ظروف برای حفظ آبهای مشروب تنکهای بلوری است که ابدأ از جدران آنها رطوبات غیر تمیز نمی تواند نفوذ کرده و داخل آب بشوند در صورت امکان بمنبع آب که یقین کامل نموده باشند که بهیچقسم از میاه آلوده و دست خورده بطور ترشح از اطراف باو داخل نمی شود بواسطه ظروف تمیز غیر آلوده از منبع پر کردن و مصرف نمودن اولی و انبساط

آبهاییکه برای شستن ظروف و دست و صورت مصرف میشود باید آب جوشیده باشد در ایام (وبا) به حمامهای عمومی رفتن واجب الاحتذار است

منزل — بقدر امکان در ادناقهای تاریک و رطوبی و غیر متجدده الهوا سکتی نکرده و بقدر قوه جمعیت

منازل را کمتر نموده و هر چه بتوانند در هوای آزاد مسکن کرده و بواسطهٔ پشه بند خود را از مصادف مگس و پشه حفظ کرده و هر چه بتوانند از داخل شدن آنها به منازل مانع باشند که عمده آلودگی اغذیه و میوجات بواسطهٔ بر نشستن مگس و پشه و ادخال میکروبهاست که در ایام وبا همواره بدن آنها آلود می باشد و برای این تدبیری بهتر از این نمیباشد که در روینجرمهای منازل را از حصرهای نازک بیاویزند

اغذیه — همه قسم اغذیه به جز اقسام آتش و اغذیهٔ بطی التحلیل و ملین و ماست و کره می توان خورد بشرط اینکه هر چه می پزند از امروزه فردا نماند و در وقت خوردن اگر سرد شده باشد تا درجهٔ جوش گرم کرده و در حین مصرف نمودن و بلکه پس از برداشتن از روی آتش دقت تمام در محافظت آنها از پشه و مگس نمایند در خوردن گوشت و تخم مرغ دقت زیاد لازم است که گوشت و تخم کهنه نبوده یا گوشت گوسفندان مریض نباشد و بقدر امکان در جرز و اغذیه و اشربه حموضات بخصوص آب لیمو وارد نمایند (بترین است غذای مبتلایین را هم در این ضمن متذکر شد)

اغذیه مبتلایین به اسهال مقدمه — در ساعات معتدله غذاداده و اغذیهٔ شانرا مرکب با گوشت های قیمه شده یا کباب یا زردهٔ تخم نیم پرشت و میوجات پخته نموده و بکلی از میوجات خام و سالاد و آبگوشت بپرهیز دهند.

در مبتلایین به وبای محققه و جلبیدی غذا را منحصر به شیر منلوج مخزوح یا روم یا کنگک کرده و یا در هر ساعت کمی شراب شامپانی بخورانند.

در استرجاع احوال — هر دو ساعت یک استکان شیر منلوج بدون کینک و روم و کبابهای گرم و آبدار بدهند.

در بین قناعت — ابتداءً توجه تمام در اغذیه نموده و بقدر امکان تا مدتی باز شیر داده زبیر کم کم زردهٔ تخم و لحوم ایضاً و اغذیهٔ رقیقه داده بمرور با اغذیهٔ مرکبه و معمولی برسانند.

تدابیر مختلفه — در ایام وبائی از تردد به مجمع های عمومی بخصوص مواضعی که محل اکل و شرب عموم است حذر کلی لازم است از قبیل چلوپزخانه و قهوه خانه ها و غیره و خوردن آب سقاخانه ها.

چون عمده سبب بروز و اشتداد وبا نا تمیزی و کثافت است بقدر امکان در تمیزی بدن و البسه و منازل و عمارات و حیاطها و اطراف منازل و کوجهها باید کوشید

و برای این مقصود هر روز قبل از خوابیدن و بعد از بیدار شدن و قبل از خوردن غذا دست‌ها و صورت را بخوبی با آب جوشیده یا صابون سوبلیمه یا محلول آن شسته و لباس‌ها را زود زود عوض کرده و البته را با آب جوش شسته و در اغلب ساعات روز به مدخل‌های هوایی منازل محلول پر قوه آسید فنیک پاشیده و هرگز حیاط را نگذارند به مدفوعات آلوده گردد و هر چه اسباب کثافت است کنار نموده و هر روز آب آهک پر قوه یا محلول زاج سبزیاکات کبود به مبالها بریزند در ایام وبائی بهیچ قسم خوردن میوه‌جات بخصوص کاهو و خیار و گرمک و انگورو و خربزه جایز نیست مگر اینکه بعضی از میوه‌جات غلاف دار را مثل سیب و امثال آن با آب جوش شسته میل نمایند ولی احوط اجتناب از تمام میوه‌جات می باشد مگر انار سالم و ایبو که پوست آنها سالم باشد در ایام وبائی بکلی از مضعفات بدنی مثل کثرت جماع و افراط در اشره الکولی و استعمال مسهلات و تداخل داهام حذر نموده توجه تمام به حفظ معده و قوی کرده و هر کس بدون خوف و خیال مشغول کارهای خود بوده از اجرای تدابیر

حفظ الصحه کوتاهی نفرمایند و این را یقین نمایند که واهمه و خیال و انحراف از تکلیف حفظ الصحه سبب سرعت اثر مواد مسریه این مرض می باشد و همچنان است دم آفتاب تابان حرکت نمودن تکلیف شخصی — اگر چه بواسطه تمدن و انسیت غیر ممکن است که شخص از پرستاری و عیادت مبتلأین و با دوری نماید و نمی‌توان هم امر نمود ولی محض حفظ خود لازم است که در حین پرستاری یا عیادت از روی تمام البته يك لباسی علیحدّه و دستکش پوشیده پس از عیادت و اتمام تکلیف پرستاری یا عیادتی لباس بالائی و دستکش را که در حقیقت آلوده به مواد مسریه می باشد در آورده و در آب بجوشانند و بهتر این است که يك مقال داراشکنه در هزار مقال آب حل کرده اول لباسهای آلوده را در آن فرو برده بعد بشدت تمام بجوشانند

در حین پرستاری و عیادت بدون خوف و واهمه مباشرت نموده متوکل به خداوند باشند که ارحم الراحمین و خیر الحافظین اوست و این را بدانند که این مرض با این شدت اثر لازم نکرده است که

در تمام اشخاص سرایت کرده و همه کس را مبتلا نماید زیرا در اثر وسرایت نمودن شرایط عمده می باشد تا اغلب آنها در یک شخص جمع نگردد سرایت نخواهد نمود از قبیل استعداد شخصی و مزاجی و معده و وجود امراض سابقی در بعضی از اعضا و تغییرات نفسانی و غیره.

علاج بعد از بروز — معالجه وبا بحسب هنگامات مختلف بوده و بحسب سن اطفال در مقادیر ادویه اختلاف کئی بهم خواهد رسانید . ولی بنده در این رساله بواسطه تعیین مقادیر مختلفه ادویه رفع اختلاف آخری را کرده به این معنی مقادیر اقل مخصوص به اطفال بوده و قدر شربتهای زیاد برای بزرگان .

معالجات هنگام اول — می توان از روی یقین گفت که اگر در هنگام بودن اسهال ابتدائیه اقدام بمعالجات لازمی نموده و پیش دستی نمایند مرض شدت نکرده و به هنگامات دیگر منتقل نشده و مبتلایین را تلف نخواهد نمود افسوس که بعضی اشخاص و بلکه میتوان گفت اغلب مردم به اسهالهای ساده که در ایام وبائی سه چهار روز

یا که يك هفته قبل از بروز خود (وبا) در بعضی مبتلایین و بلکه در اغلب آنها عارض میشود اعتنا نه نموده و به طیب رجوع نمی نمایند .

در هنگام وبا اگر اغلب این اسهالهای ساده ابتدائی را امتحان با کربولوز یکی نمایند در تحت میکروسکوپ پراند از باسیل ویرگول (وبا) که هنوز توکسین آنها بخوبی تولید نشده و تمام بدن منجذب و اثر سمی خود را نه نموده .

در این وقت باملیتات مخصوصه که در طرد میکروپها و رفع تعفن نمودن رودهها اثر خاصی دارند اعمارا خالی کرده و زیس از دواهای خصوصی که در بر طرف نمودن و بی اثر کردن میکروپ (وبا) اثر فوری دارند از طریق معده و مستقیم وارد روده نمایند میتوان از روی یقین گفت که سریعاً رودهها خالی از میکروپ گشته و مریض خلاص میشود .

در ابتدای بروز اسهال مقدمه و بلکه در ابتدای خود (وبا) که در بعضی اشخاص دفعاً بواسطه اسهالهای شدید ذوبانی خود را آشکار می سازد برای دفع میکروبیهای واقعه در امعاء ملین آنتی سبتیکی

باید خورائید و بهترین این ملتبات کامل و ملح انوس است که از اولی در اسهال ابتدائیه در هر دو ساعت يك گندم برای اطفال و يك دسی گرم الی دوده يك گرم برای بزرگان داده (سه یا چهار خوراك كافی است) و در اول خود مرض كه تعجیل در معالجه لازم است در يك مرتبه بمقدار دو گندم به اطفال كوچك و يك نخود به اطفال بزرگ و سه دسی گرم الی چهار دسی گرم به بزرگان بخورائید و اگر بلافاصله مقدار مستعمله كامل بواسطه قی برگردد مقدار ثانوی را باید خورائید بعد از ككامل ملح الاثار است که به فرانسه ملح انوس *Enas* میگویند که بمقدار مسهلت بر فق بحسب هر سنی بمقادیر مختلفه از نیم مثقال الی شش مثقال در سه قسمت باید خورائید

پس از دادن ملتبات تكلیف بر چهار نوع خواهد بود (۱) معالجه اسهال ابتدائی (۲) معالجه اسهال شدید خود (وبا) (۳) معالجات لازمی برای قی و اسهال توامی (۴) معالجات ترکیبات و بعضی آثار دیگر

معالجه اسهال ابتدائی — به محض ظهور مرض بقدر امکان مریض را در بستر راحت نگه داشته و اطراف آنرا محاط از شیشه های پر از آب گرم نموده و تمام تدابیر حفظ الصحه و تكالیف رفع تعفنی را مرئی و مجری کرده ز پس در معالجات مقتضیه بکوشند

در صورت بودن باره در روی زبان خورائیدن مقدار كافی روغن گرچك یا كامل اولین تكلیف معالج است که پس از حصول اطمینان از رفع شدن سده و امتلا بحسب هر سنی بیسموت بخصوص سالیسلات دو بیسموت باز يك و بتول یا سالول بمقادیر لازمی و منقسمه بخورائند

در صورتیکه زبان تمیز و احتمال سده در امعاء نرود از مشروب امریکائی یا از قطور اربعه یا قطور مونی که در ضمن معالجات نسخ آنها نوشته شده داده و در ضمن در آتی سبزی نمودن یعنی طرد و رفع میکروپ از روده ها بواسطه دوا های ضد تعفن از قیل نافقول و سالیسلات دو تیمول و سالول بتول و بانزو نافقول

عفلت نہ نمایند

اغلب معالجین اروپا درین اسهال ابتدائی (وبا) برای سد اسهال استعمال افیون و ترکیبات آنرا جایز نمیدانند زیرا بواسطه کم نمودن حرکت دودی امعاء و حصول استرخا در آنها و اثر مضعی که در قوی بهم میرسانند میکروبیهای وبائی چنانکه باید از طریق مدفوع به برآز دفع نگشته و درتوی روده‌ها متراکم و سبب زیادتی و شدت اثر باسیلهای وبا خواهد بود

معالجات اسهال شدید — چنانکه سابق هم ذکر شد برای تفریق نمودن روده بهتر این است که در ابتدا در هر ساعت یک گندم در اطفال و دو الی چهار گندم در بزرگان کامل خورانده و سه یا چهار دفعه تکراراً بدهند و بعد از آن از دواهای مخصوص برای کشتن باسیل (وبا) از طریق معده و بتوسط حقنه مصرف نمایند

مؤثر و مجرب ترین آنها خارجاً سربلیمه و پیرمنکنات دوپطاس و کراولین است و سالم و ارزان تر و مفید تر دواها برای مصرف داخلی برمنکنات دوپطاس میباشد و آسیدلاکتیک که از اولی یک گرم در یک

لیتر آب جوشیده ریخته و در هر نیم ساعت قدری بخورانند و از ثانوی بطور لیموناد عوض آب مصرف نمایند ولی کم کم یعنی باجرعات قلیه لیموناد آسیدلاکتیک — آسیدلاکتیک ده الی پانزده گرم شربت ساده نود گرم آلکولاتور نارنج یالیمو دوگرم آب یک لیتر

لیموناد دیگر — آسیدلاکتیک از پنج الی ده گرم شربت به شصت گرم جوهر نفعناع ازده الی سی قطره آب جوشیده پانصد گرم در هر ده دقیقه یک قاشق سوپ خوری بدهند

افسوس که این دوا مؤثر و آزموده یعنی آسیدلاکتیک بواسطه حصول تنزل حرارت در وبای جلیدی بی‌نمر و بلکه مضر خواهد بود ولی در ابتدای وبا و در وبای غیر صاعقه و غیر آلزید اثر خوبی مینماید و اصل طریق استعمالش اینست که در ابتدا شبانه روزی پانزده گرم آنرا بطور لیموناد چنانکه در دو نسخه سابق نوشته شد باجرعات قلیله خورانیده و متعاقب آن برای سد قوی که دوا در معده مانده اثر نماید خوردهای یخ یا کوکائین یا ماتنول بقدر شربت متناسب بخورانند

پس از تخفیف در علایم روزهای دیگر مقدار آسید لاکتیک را باید از ده گرم بیشتر نمود و بهتر این است که در صورت بودن قی یک ربع ساعت قبل از دادن این دوا از دواهای دیگر که در سد قی ذکر خواهند شد خورانیده و بعد لیوناد لاکتیک را بدهند و برای همین مقصود می توان بهر یک از لیونادهای مذکور بمقدار دوالی پنج گرم الیکسیر پارقوریک افزود بهتر این است که در بین هر غذا یک کاشه مرکب نیم گرمی بنزو نافتول داده و در ساعات دیگر روز از نیم الی یک لیتر لیوناد آسید لاکتیک بدهند کاشه مرکب بانزو نافتولی — بانزو نافتول و بنزوات دو یسموت یا اوکسید دو یسموت از هر یک نیم گرم برای یک کاشه اگر کاشه بسیار بزرگ باشد در دو تا کاشه گذاشته و هر دورایک دفعه بخوراند یعنی متوالیاً لیوناد دیگر — آسید لاکتیک ده گرم خوب چهل گرم شربت (به) صد گرم آب جوشیده کافی به اتمام یک لیتر اگر باینها تخفیف حاصل نشود حقه یک

در بنجاه آب بوریکه نموده یا شش قطره لودانم در کمی آب ممزوج و حقه نماید و بعد با اماله های مخصوص که لوله های لوییل الاستیکی دارند با محلول گرم آسید نانیک به میزان پنج الی ده گرم در یک لیتر آب جوشیده که سی الی شصت گرم صمغ عربی در آن حل نموده باشند اماله کاملی نمایند و این نوع اماله را می توان برای رفع تعفن نمودن امعا با محلول یک در هزار تیمول یا رمنکنسات دو پتاس نمود معالجات هنگام دوم که در این هنگام اسهال رو به ازدیاد گذاشته و علامت مخصوص خود را که سفید رنگی و داشتن ذرات سفید برنجی شک باشد پیدا نموده و قی های شدید و تشنج اطراف و رودت دست و پا پدیدار شده و انسام از توکسین را می فهماند

در این هنگام کار معالج بسیار سخت بوده و خود مبتلایین در منتهی درجه دوچار مخاطرات و گزندهای قابل الترحم خواهند بود و با وجود عاملی و حداقت معالجه گرام و موافق بودن معالجه اغلب معالجات در این وقت بی ثمر خواهد بود زیرا هر دوائی که وارد معده می شود به محض

ورود دفع می شود و در بعضی اوقات و برخی اشخاص بخصوص در (وبای) ازرق حرارت بدنی به قسمی کم شده و معده چنان از عمل خود می ماند که می توان گفت دوا اگر باقی دفع نشود از معده هم منجذب نگشته و ابدا اثری نخواهد نمود باوجود اینها تکلیف معالجه این گرام است که متوکل به خداوند شده بدون خوف و ناامیدی باکمال ترستی اقدام به تکالیف ذیل نموده و از تسلی و اطمینان دادن به ناخوشها خودداری نفرماید .

تدابیر و معالجات برای سدی — اولین تدبیر این است که جوف معده را با تلومبه معده شوئی شسته و عاری از میکروپ و روطوبات نمایند چون این تدبیر سهل و مختصر برای همه کس و در بالین هر مرضی ممکن نخواهد بود بهتر این است که به محل معده مشمع خردل انداخته و خورده های یسخر خورنده یا لیموناد آسیدسیتریک یا آسیدکلرئیدریک مزوج با کونیاک که مثلوج نموده باشند با جرعات قلیله بخوراند و خیلی میفداست که لیموی ترش تازه را بقطعات بریده و قدری قند پاشیده بدهند ناخوشها بمکنند .

بهترین دوا برای سدی آب کلروفورمی است که ده گرم کلروفورم خالص را در یک لیتر آب مقطر جوشیده مزوج و حل نموده در هر ساعت یک قاشق قهوه خوری بدهند .

در صورت امکان شراب شامپانی که بیخ پرورده شده باشد با مقادیر قلیله در هر نیم ساعت خوب اثری خواهد نمود .

در این هنگام تنها به سدی نباید توجه نمود زیرا چنانکه قی سبب زیادتی حصول ضعف و مخاطرات است بهمان میزان اسهال شدید که همراه خواهد بود در تزیاید ضعف و فقدان قوی اثر خود را خواهد نمود پس تکلیف ثانوی معالج پس از توجه به سدی توجه به سدی اسهال است و برای سدی آن قبضات معموله غیر کافی بوده و محتاج به آنتی سیزی نمودن قناته هضمیه خواهیم بود و مؤثرترین دواها در این مورد محلول پرمکنات دو پطاس است که یک گرم آنرا در یک لیتر آب جوشیده و سرد شده حل نموده در هر ساعتی یک قاشق سوپخوری بخوراند و در صورت عدم قبول معده یا تحمل ناخوشها بطور حقه نصف محلول یک لیتری آنرا بواسطه آله های مخصوص

روزی دو مرتبه بکار برند و اماله و لوله‌های قوم الاستیک
اماله را قبل از استعمال بخوبی با آب جوشیده باید
شسته و تمیز نمایند .

در این هنگام برای سد اسهال لیموناد آسیدلاکتیک
و سالول و بانزونا فتول و بتول و سالیسلات دو سموت
و بنزوات دو سموت بمقدار مختلفه بحسب هر سنی
لازم و مفید میباشد و بهتر این است که در استعمال
هر يك از آنها برای نگهداری قلب و معاونت در
دوارش خون شبانه روزی از يك الى چهار
گندم کافین جزو آنها داخل نمود و علاوه
بر آنها برای سد اسهال مشروب امریکائی و قطور
اربعه خیلی مجرب و آزموده شده اند .

مشروب امریکائی — عرق نعناع الكل
کافوری الكل کلر فورمی تعفین بی بر تعفین
زنجبیل مکد يك منقال تعفین کاشو ۲۴ منقال
تعفین دیریتال ۴ منقال آسید هیدرو سیانیک طبی
و محلول يك منقال کلسرین خوب ۱۲ منقال
الگل نود درجه ۸ منقال از این مشروب
برای اشخاص بزرگ در هر پانزده دقیقه بیست
قطره و برای اطفال از ۵ الى ۱۰ یا ۱۲ قطره

به يك منقال آب جوشیده ریخته بدهند .
قطور اربعه — تعفین افیون تعفین ریوند
تعفین بی بر و تعفین زنجبیل مساوی هم .

در اشخاص بزرگ در هر نیم ساعت بیست
و پنج قطره میدهند تا قی واسهال ساکت گردد
بعد قطره را بمرور کم می نمایند .

معالجات وبای جلیدی — چنانکه
در سابق هم اشاره شد که آسیدلاکتیک در این
نوع (وبا) مناسب نخواهد داشت لهذا بهیچ
وجه آنرا مصرف نه نموده بقدر قوه در انعاش
حرارت و تحریک دوارش خون و رفع تشنجات
کوشش نموده لهذا تزریق اتر و محلول کافئین
و دهن کافوری و استعمال داخلی و خارجی محرکات
از قبیل چای دارچین و قهوه و چای پونه و عرق
بادرنجیویه و نعناع و استات دامانیاک و امثال آن
از لوازم است .

بهترین ترکیبات قطور لوسداست *Souttes*
Laussoda — لیکور دو هو فرمان تعفین اتری و الاریان
از هر کدام پنج گرم لودانم زعفرانی يك گرم
جوهر نعناع فلفلی ۵ قطره همه يك قدر شربت

است در اشخاص بزرگ که در هر نیم ساعت باید مکرر خورایند تا تخفیفی در تجمد و کمودت اطراف بهم رسد بعد فواصل دوارا بتدریج زیاد نمایند.

و باز مفید و مؤثر است کونیاک لاکوست و کوردیال آتی کولریک

کونیاک لاکوست *Lacoste* — کونیاک کهنه صد جزء فلفل کایان *Cayenne* دو جزء هشت ساعت خیسانده و بهم زده صاف نموده در هر ده دقیقه یک قاشق سوپ خوری بدهند

کوردیال آتی کولریک — لیکور دو هوفمان دو گرم استات دامانیاک ده گرم تعفین دارچینی پنج گرم کونیاک یا روم صحیح شصت گرم الکلانور با درنجویه یا آب کارم شصت گرم شربت نعناع فلفلی پنجاه گرم ممزوج کرده در هر نیم ساعت یک قاشق سوپ خوری بخورانند

این کوردیال را در وبای غیر آژیید خودم به کرات مصرف نموده و بسیار مفید و مؤثر یافته است در وبای آژیید هم بطریق اولی

در ضمن معالجات داخلی شبانه روزی یک الی چهار آمبول یا آب دوزدک بر آواز از دهن کافوری آبدزدک تحت جلدی نموده و بدن مریض را بانطولات محرکه دلك (مالش) شدید داده و اطراف را محاط از بطری های پر از آب گرم یا آجرهای گرم یا کیسه های ریبک گرم نموده و بدنرا با الکل کافوری یا مروخه اتری یا مروخه مرکب کافوری با بلسان طور مالش تمام بدهند

مروخه اتری — اپودولداک اتر گوگردی سرکه اکالینوس مساوی هم

مروخه مرکب کافوری — بلسان فیورواتی ده جزء الکل کافوری بیست جزء

بلسان داور *Baume de taure* — الکل خمیری ۹۵ کلیسیرین ۱۵ اسانس دو مونارد یعنی جوهر خردل هشت

معالجات ترکیبات و عوارض

تشنج اطراف — اطراف را با بطریهای آب گرم محاط کرده و بانطولات محرکه امانیاک و کافوری دلك شدید نموده از داخل اتر یا

لیکور دو هوفمان یا تعفین اتری و الاریان
خورانیده در صورت بودن قی شدید که دوا
در معده نماند از طریق معاً مستقیم بطور
حقن باید مصرف نمود

حقنه ضد تشنج — دم شده بادرنجبویه
دوست گرم لودانم زعفرانی یک گرم اتر
گوگردی یا اگر باشد و الاریانیکی پنج گرم
یک حقنه است در بزرگان از سدس الی
ربع این حقنه را در اطفال بزرگ میتوان
معمول نمود

استعمال حمام گرم بخصوص حمام گرم خردل
دار برای رفع تشنجات اطراف و زیاد کردن
بول و انعاش حرارت و تحریک دوران دم بهترین
تدابیر میباشد و برای پیش بندی انقطاع بول
که اغلب از کلیه بوده و ربطی به حبس البول
متانه نخواهد داشت در اول وبا هر قسم باشد
بخصوص در وبای آلژید مریض را در هر سه
یا چهار ساعت به حمام گرم خردلی فرو برده
و بدنش را مالش زیاد بدهند
برای رفع تشنج و قی و اسهال قطور

وندربلیک از مجربات است که در هر ساعتی سی
قطره باید خورائید

قطور وندربلیک *Vindberlich* — تعفین
افیون یک گرم شراب ایپکا سه گرم تعفین
اتری و الاریان بیست گرم جوهر نعناع فلفلی
ده قطره

حالت آندی نامی یا هبوط قوی — در
مبتلأین وبا حالت ضعف سریعاً و بلا فاصله
اغلبه در ابتدا عارض میگردد برای رفع آن
استعمال اشربه آلکلی و منعشات حرارت لازم
است ولی این را باید ملتفت شد که اشربه
آلکلیرا نباید بمقادیر زیاد مصرف نمود که
اگر بمقادیر زیاد داده شوند سبب اشتداد قی
و حصول ضعف خواهند بود و برای این مقصود
بهترین ترکیبات کوردیال آنتی کولریک و الیکسیر
شارتروز و مشروب طود است که باکمال احتیاط
بمقدار یک قاشق قهوه خوری در هر نیم ساعت
داده و متعاقب آن پارچه یخ یا شامپانی فلفلی
بخورائند

معالجات غشوه و بی خودی — برای رفع

یخودی و استرخا یا آسیتولی قلب و بطو شدید
دوارش خون و تنبیه و تحریک قوی بهترین
تدایر تدریق روغن کافوری و اتر و کافین و
استرکینین و استنشاق اوکسیژن و خوراندن روم
و کونیاک و شراب شامپانی و الکلتر مرکب یا
درنجیویه و کوردیال آتی کولریک است

جای افسوس در اینجا است که در این
هنگام گاهی با وجود تدایر سریع و معالجات
مؤثره تمام علایم هبوط قوی رو به اختسداد
گذاشته و سیانوز شدید و انقطاع بول عارض
و مریض می میرد و علت عمده این است که
رطوبات بدنی تا به این وقت بواسطه قی و اسهال
رفع شده و از شدت قی مایع قلیلی هم وارد
بدن نمی شود در این بین تدریق جوف و ربندی
سروم مالح فیزیولوژیکی خیلی کار آمد و مجرب
می باشد ولی شرایط و اجرائش برای معالجه
تازه کار قدری صعوبت دارد مگر اینکه دو
سه مرتبه از دست معالجه ماهر دیده و
فهمیده باشند

این تدریق آبدزدک مخصوص لازم دارد

از قیل اسباب زمبر *Simbart* یا برو لورو
Brouseau که پیش از عمل تمام اجزای
اسباب را آتی سبزی نموده و به زیر جلد
بطن یا به خود ورید صافن سروم مزبور را
وارد نمایند که در بزرگان هر دفعه ربع لیتر
و در اطفال از صد الی دوست گرم و در اطفال
ده ساله مندرجاً نیم لیتر میتوان آبدزدک نمود
سروم مالح فیزیولوژیکی — آب استریلزه
Sterilisee یعنی عاری از میکروپ یک لیتر
بی کربنات دو سود سه گرم کلرور دو سدیم طبی
چهار گرم (نمک طعام را هر قسم صاف باشد
نمیتوان مصرف نمود باید از روی علم شیمی
تصفیه شده باشد)

نسخه دیگر — آب استریلزه یک لیتر
کلرور دو سدیم طبی پنج گرم سلفات دو سود
صاف و خوب ده گرم

علاج حالت رآکسیون یعنی استرجاع صحت —
در هر دو ساعت یک استکان شیر مثلوج
بدون کنیاک و روم داده و لیموناد آسید
لاکتیک را مثل هنگام اول خورانیده و پوشانیدن

بدن مریض را از بطریبهای مملو از آب گرم موقوف نموده و منحصر به ساقین نموده و در صورت لزوم به اسافل اعضا یعنی اطراف ساقه وضع مشمع خردل کرده و در هر ساعت درجه تب را امتحان نمایند و زود زود بواسطه ملمس متوجه حرارت اطراف و دست و پا گشته و بمحض احساس برودت ملمس اقدام به مالش و دلك نمایند

قاهت و نتایج — ابتداء توجه تمام به اغذیه و مرتب نمودن اوقات آن کرده بقدر امکان نامدتی شیر داده بتدریج زرده تخم نیم بند و کباب آبدار و گوشت جوجه و بره و اغذیه رقیقه مرکه بدهند

در صورت یبوست شدید حقه ملایمی یا شیاف کلیسرنی بکار برده و در صورت بودن سؤ هضم در بین هر طعام یک کاشه بنزوناقتول یسموتی مصرف نمایند که در هر کاشه نیم گرم بنزوناقتول و بنزوات دو یسموت باشد

بحسب تقاضای حالت معدی یعنی وجع یا ضعف آن قبل از هر طعام یک قاشق شربت

کرفورم یا ده الی بیست قطره تعفین نو او میک خورانیده و در صورت بودن نورا سستی یعنی ضعف اعصاب تداوی بالما بارد نموده و داخل از کلیسرو فسفاتهای آهنی یا سودی یا حدیدی منفرداً یا مرکباً بحسب لزوم بمقادیر قلیله در اطفال بزرگ و کثیره در بزرگان بعد از نهار و شام بکار برده و هر صبح تغسیل باما بارد کرده و تمام بدنرا سوای سر ابرک مالی نموده و امر بر گردش فرمایند و پس از کمی بطور فواره منحرفه صب ماء بارد به تمام بدن سوای سر به مدت بیست الی سی دقیقه نموده و دلك یابس سریعه متعاقب آن نمایند

در بعضی نسخ مجربه و مفیده وبا

ایکور حافظ از وبا — شربت بلسان تلو مشتاد گرم آلکل نود درجه شصت گرم اسپری انسیون چهار گرم آسید فینک خالص یک گرم و نیم آب جوشیده کافی برای اتمام یک لیتر قطور حافظ — تعفین بلسا تلو تعفین بادیان

خطائی تعفین انکاتیا امارا *Ingatra amara* تعفین دارچینی آلکل کافوری از هر کدام ده

گرم روزی سه مرتبه هر دفعه سی قطره در
کمی الیکسیر کاروس ریخته برای پیش بندی
و منع از بروز یا شدت (وبا) به کار برند

مشروب کرفورمی — کارفورم خالص
یک گرم الکل هشت گرم آستات دامانیساک
ده گرم آب جوشیده صد و پنجاه گرم در هر
ساعت یک قاشق سوپ خوری در (وبای) غیر
آلزید که همراهی باقی شدید و تشنجات نموده
باشد و در (وبای) جلدی بخوراند

آبدزدک زیر جلدی مفید برای تحریک
قلب و دوارش خون و انعاش حرارت غریزی
و رفع برودت اطراف — سالیلات دو سود
دو گرم بنزوات دو سود خوب یک گرم ویک
دسی گرم سیترات دو کافین چهار گرم آب
مقطر جوشیده کافی برای اتمام ده سانتی متر
مکعب مخلوط و محلول نمایند

هر دفعه نصف آبدزدک بر او از بکار برند
لخاخه مسکن العطش — صمغ عربی اصل
دو مثقال کبیرین خوب چهار مثقال جوهر
لیموی ترش یعنی آسید سیتريك يك مثقال

آب جوشیده صد مثقال بخوبی محلول و بمزوج
نموده برای رفع عطش مفراط کمی بدهان
گرفته مضمضه نمایند

الیکسیر شارژوز — برك نازه بادرنجیویه
و زوفا مکد ۸ جز رسته نازه آنزلیک ۴ جز
دارچینی ۲ جز زعفران خالص و جوز بوا مکد
۵ جز الکل ۵۶ درجه ۱۲۵ جز مدت
بیست و چهار ساعت دواهای خشک را در الکل
بخسانند و در حمام ماریه تقطیر نمایند تا تمام
الکل تقطیر گردد و دواهای نازه را مدت
هشت روز در این مقطر بخسانند و فشرده
و صاف نموده و ۱۹ جز قند در آن حل
کرده با کاغذ صاف نمایند این الیکسیر
از عوامل محرکه خوبی است که در سر میز
استعمال آن شایع است و مفید است در (وبا)
که محتاج به تحریک باشیم قدر شربت از یک
الی دو کیلاس لیکور خوری است

• صورت کتبی که مؤلف تالیف یا ترجمه نموده
آنها که به طبع رسیده
اصول طب جدید ، معرفت السل ، کفایه و بایته ،

آنها که تمام گشته و بطبع نرسیده
خلاصه التجارب ، اتولوژی و پاتولوژی ، اصول
علم تشخیص ، گیاه شناسی طبی ، آربانتاز ،
یا اصول علم ، مساحت پاتولوژی ،

آنها که تازه شروع شده و نا تمام میباشد
اصول حفظ الصحة عمومی ، تراپتیک ، معالجات
جدیده سل ،

محل فروش

کتابخانه های وطن ، آذربایجان ، میرزا محمدعلی
تقی خان زاده ،

قیمت یک هزار دینار

۵ رجب ۱۳۲۸

تبریز مطبعه « امید » به طبع رسیده